

Olika grader av psykisk ohälsa, kön och narkotikamissbruk
(Levels of psychopathology, gender and substance abuse)
Ulla Bertling

Institutionen för klinisk neurovetenskap, Sektionen för psykoterapi, Karolinska Institutet

Sammanfattning

Bland vårdgivarna i Stockholms län har det alltsedan 1970-talet uppmärksammats att det finns många narkotikamissbrukare som det finns anledning tro har allvarliga psykiska störningar. I internationell forskning redovisas stora andelar av narkotikamissbrukare som har fått psykiatriska diagnoser – 50-90%, bland vilka de vanligaste är personlighetsstörningar.

En case-finding undersökning genomfördes bland personal inom allmänpsykiatri, socialtjänsten och kriminalvårdens frivård, med syfte att försöka identifiera och uppskatta förekomsten av allvarlig psykisk ohälsa bland de narkotikamissbrukare som var kända i vården. Ett speciellt frågeformulär blev utformat med frågor angående narkotika- och alkoholmissbruk, den nuvarande sociala situationen, tidigare tvångsinsatser, vårdutnyttjande och psykologiska problem. Den psykologiska delen av frågeformuläret var baserat på ett skattningsschema, Rating Ego Balance (REB), som utvecklats för att operationalisera det psykoanalytiska begreppet personlighetsorganisation (PO), uttryckt i kritiska jag-funktioner, såsom realitetsprövning, psykologiska försvar och identitetsbildning.

Uppgifter på 3,405 personer, skrivna i Stockholms län, som hade använt narkotika under det senaste året blev inrapporterade till projektet "Narkotikamissbrukare med svåra psykiska störningar". Av dessa kom 52% från socialtjänsten, 27% från kriminalvårdens frivård, 9% från allmänpsykiatri och cirka 11% från olika institutioner och avgiftningsenheter. Halva populationen var tunga narkotikamissbrukare (med intravenöst och/eller dagligt/så gott som dagligt narkotikamissbruk). Andelen kvinnor var 27%.

Omkring 60% av de narkotikamissbrukare, som var kända av vårdgivarna i Stockholms län, hade allvarliga tecken på psykisk ohälsa, d v s hade en borderline eller psykotisk PO, cirka 10% av dessa hade tecken på psykotisk PO. Det förelåg flera olika personlighetsmönster, vilket bekräftade den kliniska erfarenheten att narkotikamissbrukare utgör en heterogen grupp.

Till skillnad från tidigare rådande uppfattning att kvinnor med missbruk har fler tecken på psykisk ohälsa än män med missbruk, befanns kvinnor med narkotikamissbruk inte vara mer psykiskt störda än män, snarare tvärtom. De hade generellt bättre jag-funktioner än männen, speciellt när det gäller realitetsbedömning och neutralisering av aggression. På de subneurotiska nivåerna, borderline och psykotisk PO, hade de högre grad av relationssvårigheter och depression.

Det förelåg mycket starka samband bland männen mellan missbrukets svårighetsgrad och borderline PO, och mellan ett oregelbundet missbruksmönster och psykotisk PO.

Inget typiskt personlighetsmönster eller nivå av PO kunde förknippas med någon enskild föredragen drog, vilket i sig var ovanligt, endast 20% av populationen. Bland männen hade däremot ett samtidigt dominerande alkoholmissbruk starkt samband med borderline och psykotisk PO.

Majoriteten, 70% av ett utvalt sample på 1,824 personer, hade tre eller färre vårdgivarkontakter under det senaste året. Högre antal kontakter och samordningsproblem mellan dessa var relaterat till lägre nivåer av PO för såväl männen som kvinnorna. Ett oklart tilldelat behandlingsansvar hos vårdgivare var starkt relaterat till psykotisk PO hos männen.

Konsekvenser för behandling och framtida forskning diskuteras.